

DIRECCIÓ Y ADMINISTRACIÓ : Cadena de Cort, núm. 11.—PALMA.

VOS TREURÁN DEFORA

VAJE: avuy en día, se vol viure á l' ampla: se vol llibertat y ni rey ni roch y fa qui fa. Es inútil parlar en nom de s' orde, de sa lley, de sa veritat y justicia, y més inútil en nom de sa moral, de sa religió y de Deu. Aquí no hi ha més orde, més moral, ni més Deu que acaramullar pessetes y anar de ses nostres y disfrutá del mon. Lo demés son cansons y violes.

A fer un capital s' ha dit, encara que sia ofegant sa consciencia, falsificant idees, mentint sentiments y promeses; encara que s' hajan de martirisar als germans, trahir sa familia y vendre á Cristo.

Si sa dignitat humana s' adressa y protesta, recriminant semblant conducta y desorde, no 's torbarán á posarli una mordassa, y en definitiva la treurán defora.

Si sa consciencia crida y retruny dins el pit en forma de remordiment inacabable, procurarán ferne cortés d' ella, y si trosetjada encara crida, també la treurán defora.

Si el cor y entranyes sa nuan devant es sufriments de ses víctimes des nostros capritxos y desordes, devant ses llágrimes, penes, males hores dades, ab arpa de fiera mos arrancarem cor y entranyes y á potades los treurem defora.

Si se nos parla de lley, de religió ò de Deu en farem befa; que no volém més lley que es pensament desfet, ni més religió que sa voluntat lliure, ni més Deu que ses monedes y s' or.

Sols axí tendrém dret á l' heroisme dels des preocupats y esperits forts; y per casinos, clubs y tertulies podrem, tot redons, reclamar es premi d' haver servit á sa causa de la civilisació, des progrés y de sa felicitat del mon.

Mos conta s' evangeli d' aquesta dominica que Jesús digué á sos dexebles: «No vos escandaliseu precisament perque no vos escandaliseu, vos ho dich antes que suscehesca: Vos treurán defora de juntes, reuninos, clubs y sinagogues y se acosta el temps en que, qui vos enjech, atorment y mat, sa gloriy d' haver fet obsequi y servici á Deu. Obrarán axí perque no volgueren conexe-me á mí, niá mon Pare.»

¿Còm podrà dir que coneix á Deu qui, en parlar d' Ell, brama, mossega y tira cosses? Com podrà dir que coneix á Jesús qui lo blasfema, el ven y l' enclava? Còm podrà dir que coneix sa llum, es progrés y civilisació, qui pert sa xaveta, se tuda y embruta?

De ver y de fet es de necesidat que sa perfecció y sa llum, s' honradês y santedat fujin espantades de tanta abominació y desbaratament. Per no soyarse en tanta inmundicia empantanada es indispensable que surtin defora.

Y hey surten. No tengueu pòr homos de mon! No vos farán nosa ni pujarán s' escala de ca vostra sa veritat, ni sa virtut, ni sa tranquilidat ni sa pau. Quant sa ma de sa justicia escrigue devant els vostros uys en lletres de foch: «Están contats es dies de sa vostra vida y es hora de respondre de tiranies, atropellades y martiris; de ses llágrimes, dol y males hores, de ses víctimes que heu sacrificat, la guya de sa balansa que justiprecia es mèrit diu que no pesan serrines. Tot lo replegat ha de passar á altres mans, y empegaits y confusos tendreu que confessar que l' heu bolla-da. Torcereu es camins, perdereu es nort y ara sensa remey tendreu que renegar y malahir ses passes dades; y com tencareu ses portes á sa fê, á nes manaments y lley del cèl, trayreu sa veritat y sa consciencia y traguereu defora á Cristo Jesús y en es seus representants, per just judici de Deu, sa veritat y sa consciencia, sa perfecció y sa virtut, es santuari y sacerdocí, Cristo Jesús y Deu vos treurán defora!

MOSSÈN XESCH.

SANTS Y FESTES

DE LA PRESENT SETMANA

- Dia 28. Dilluns.—S. German, bisbe.
- Dia 29. Dimars.—S. Maximino, bisbe.
- Dia 30. Dimecres.—S. Fernando rey d' Espanya.
- Dia 31. Dijous.—Nostra Senyora del Amor Hermós.

Juny

- Dia 1. Divenres.—S. Pau, pvre.
- Dia 2. Dissapte.—S. Marcellí, mr.
- Dia 3. ✠ Diumenge.—Pasco Granada ó venguda del Esperit Sant.

REALITATS AMARGUES

CUENTO SOCIAL

Al meu amic F. V. C.

AQUELLA nit la concurrència era molt numerosa. Tan acaloradament havien comensat a exposar ses oposades idees en Rafel y en Maciá el vespre antes, y ab tant d'esfors combatia y refutava el primer les rahons y arguments del segon, qu' havian conseguit atreurer per complet la curiositat e interés de tots els parroquians d'aquell establiment, lloch ahont anavan a passar el rato casi tots els obrers, a la sortida del trabay.

Havia promès, en Rafel, explicá llargament el programa del partit socialista, al cual perteneixia ab cor y ánima, considerantlo com el més convenient y profitós, al obrer, tota vegada que no tan sols del benestar.... material del proletari se cuidava, sino que fins a la emancipació de tota l'humanitat's dirigia.

Per rara coincidència s'hi trobava aquell vespre en Manuel, un dels obrers més tocats y posats, que no 'ls importa res més que complí ab la seua obligació y fé el seu cap envant; per quin motiu l'anomenavan, els demés companys, per una especie d'antonomassia, *el Solitari*; y, després d'haver escoltat breu temps la discussió, sortí fent sa mitja y capadetes, dirigintse, com de costum, a casa seua.

Tal era l'espectació reinant, mentres anava en Rafel aclarint les fosques teories del Socialisme, que per moments se vehian camvis repentins en les cares dels oyents, qu' antes no gosavan acceptar lo exposat y qu' ara ja escoltaván ab plaher y fins aplaudían ab frenesí les incontrovertides rahons del orador.

En Maciá, sério, inmòvil, ficsa la seua atenció en son adversari, no se preocupava de les mostres d'aprovació del numerós auditori: profundisava tot quant en Rafel anava exposant, convenent cada vegada més de que tot allò era utòpich, irrealisable, inverosímil; ¡sols era obra d'uns cuants locos, cruelment desairats per la fortuna, y ara s' indignavan contra la meteixa humanitat!.... ¿Què li era a ell un camvi més o menos cómodo, més o menos desahogat? ¿Per qué la tant desitjada evolució social?....

Ni aquella ni moltes d'altres conferències, en cada una de les quals anava guanyant prosélits la doctrina socialista, ni la admirada elocució d'en Rafel, ni les simpaties que aquest se conquistava entre la gent jornalera, obriren portell en l'empedrehit cor d'en Maciá; antes bé, quant més atropellats vehia als seus convencionalismes e ideals, ab mes carinyo s'aferrava amb ells.

¿Ni com acceptar una doctrina que tenia per fonaments la lluita desenfrenada contra el capital, de quin important factor social rebia ell tants de favors y beneficis, y gracies al cual conseguia poder donar un bossí de pa als seus petitons?...

Y allà en los seus soliloquis, quant se preguntava si arribaria a compenetrarsé ab lo que d'una manera tan fácil acceptavan, no ja uns cuants, sino tots els seus companys, sentia la seua conciencia que li responia categòricament: ¡Ja may!... Seguiria com sempre, lleal, al costat dels seus amos y senyors, que li pagavan els seus serveis.

¿Què l'importava a ell que anassen y venguessen de passeitj los seus amos ab carruatje, que visquessen dins l'opulencia y que disfrutassen

llargament de la posició social en que *la Fortuna* los havia colocat? Cobrava el jornal que li pagavan, segons pacte, y... cabals y cabals!

L'amo de sa fàbrica era un d'aquests que no tenen més Deu que el *dineret*, que no volen saber si ecsisteix un'altra vida, ni s'empatxan més que de pagar amb *puntualidad* als seus obrers. De manera que, en haver passats contes cada dissapte a vespre, també se considerava fora de més obligacions: cabals y cabals!

Dels seus obrers, en Rafel li era un inimich terrible; en Manuel era un sirvent honrat que mirava en son amo un repres ntant de la divina *Providència*. En Maciá era una maquineta de carn y òs, sens aspiracions, molt refractari a tot quant fé olor de Relligió, incapás de fer mal ni bé, y convenent de que havia vengut en el mon per figurar entre la *classe desheredada*, trabayava y vivia resignat; segons ell deya, víctima del *Fatalisme*.

* * *

Han passat tres anys.

De la casa d'en Maciá' entran y surten molts de companys seus, ansiosos al entrar, trists y comoguts al sortir.

Aquell sumís y laboriós obrer ha estat agafat per una de les corretjes de la máquina a vapor, y la Ciència no li ha trobat altre remey més que tayarli el bras dret.

Y allà, dins aquella caseta, pobre, mal moblada, humida y sense llum, s'ofereix el cuadro més impressionable. Extès sobre un llitet, llansant dolorosos gemegs, s'hi veu al pobre Maciá; y dins lo meteix cuarto, ben prop seu, ab rostre cadavèrich, casi desmayada, hi ha la seua desventurada esposa, ab los seus fillets penjats al coll.

Al cap de temps, privat de poder abraçar als seus fills, sumit en la misèria, quant va a visitar als qui foren sos amos, (que no li foren patrons cristianament,) per trist consol escolta com li diuen: t'hem tret permís pera que pugas implorar *lliurement* la caritat pública....

Si a les hores, en Maciá, no compregués que cualcú té el sagrat dever d'amparar y socorrer les *víctimes del trabay*, ¡massa comprendria que el programa socialista, utòpich y tot, seria fill d'una idea humanitaria!

EPILOGO

Molts d'anys després de les escenes descrites, en Maciá ha tengut que ingressar en un Hospici.

Alguns diumenges reb la visita dels antics companys; però antes d'entrar solen mourer conversa amistosa amb un pobret mendigant que tots els dies acudeix a la porta d'aquell establiment, per recullir les sobres.

Aquest sol queixarse sempre de sa penosa vida, pues des que sufrí la derrera malaltia, que 'lprivá del trabay, apenes pod proporcionarse l'aliment necessari per sa ecsistència.

Y com a única esperansa, se contenta en preguntar als seus amigs:—¿Encara no sona l' *hora de la nostra redemció*?

Es el *furibundo* socialista quant infortunat Rafel.

Mes, un d'aquells capvespres, en Rafel y en Maciá reben una carta diguentlos que tenen a sa seua disposició una casa per hom ab tot lo necessari per viurer, ells y les seues families. Aquella carta, era del aprofitat *Solitari*, que en lloch d'anar a *matá el temps* a dins el cassino, *passava els ratos* estudiant, estalviant, assistint a confe-

rències catòliques y á divertiments honests y gràtuits. D'aquesta manera pogué entrar en participació cels negocis ab uns patrons d'idées vertaderament cristianes, y crearse una desahogada posició social.

Com Deu no hu dona tot ni heu lleva tot, trobantse sense fills á ne qui deixar lo replegat, doná estatje de vida, á dues casetes de l'araval, als dits seus antics companys, qui, en ses veyeses, arribaren á convencerse de que, en aquest mon hi ha p' els qui no tenen fê, *realitats amargues*.

A. GARCIA ROVER.

11 Maig 1900.

Maravelles del mon

DICTADES PER R. LULL (*)

IV

De la Trinitat de Deu

SENYOR Ermitá, digué en Felix, en una santa festa ohí predicar de la Trinitat de Deu, y en fuí molt meravellat, pués lo bon hom que predicava digué que no se ha de pretenir provar á les gents que Deu sia en trinitat; perque millor es que les gents creguin en la trinitat de Deu que no que l'entengan per rahons necessaries.

Digué l'ermitá: Un filosof ohí parlar d'un sant hom cristiá qui era molt savi en Teologia y en Filosofia; y contemplava lo que Deu ha en sí meteix. Un jorn succehí qu'un juhèu s'hi presentá per disputar ab ell sobre la Santa Trinitat de Deu. A les hores hey comparegué dit filosof, y el cristiá provava la Trinitat de Deu; però, el juhèu no podia entendre ses rahons perque, com avorria lo que 'l cristiá li provava, son enteniment no podia entendre lo que sa voluntat avorria; però el filosof, ohides les rahons del cristiá, se fé baptisar.

Després d'estes paraules, l'ermitá feu devant sa faç la senyal de la creu, y, esperant l'ajuda de Deu y de la Santa Trinitat, digué á n'en Fèlix: manifesta cosa es, que Deu nostro Senyor ha creat tot quant ecsisteix per donar coneixensa y amor de sí meteix á les gents; y per això, perque Ell es un en essència y en trinitat de persones, volgué qu'el mon sia un en essència y en tres coses diverses, que son sensualitat, intelectualitat y animalitat. Per això s'entén: coma cosa sensual lo corporal sensible; coma intelectual s'ánima del homo y l'Angel; y coma animal el meteix homo y los demás sers que tenen còs y ánima.

L'ánima intelectual es una en essència y diversa en tres coses; que son memoria, enteniment y voluntat, sens totes les quals l'ánima no podria esser una substancia. Així meteix, l'animal ecsisteix en còs y ánima; y en la conjunció, per la qual el còs y l'ánima s'uneixen y s'ajustan, son un animal; com es ara: un homo, un lleó, un peix, un aucell; y així tots los altres sers composts de còs y d'ánima. A n'aquest nombre d'un y de tres se troba el mon y tot quant té sêr creat substancial, per significar que la substancia de Deu es una en tres persones distintes, Pare, Fill y Espe-

rit Sant. Si Deu no fos en unitat de substancia y en trinitat de persones, no hauria creat tot quant ecsisteix á tal semblansa de Sí meteix, de modo que en pogués esser conegut y amat p' els homos.

Ab això, en Fèlix digué á l'ermitá que ja estava content per la coneixensa qu'havía alcançat d'aquell misteri, considerant la bondat, infinitat, eternitat, poder, saviesa y voluntat de Deu, això es que convé á l'obra que Deu ha en sí mateix.

Y continuá en Fèlix: Senyor, molt me meravell dels filosofos gentils tan savis, però que ignoraren ó no cregueren la Trinitat de Deu, essent així que sens coneixement de aquest misteri, l'homo jamay podrá ser vertaderament savi.

—Bell fill, digué l'ermitá, els filosofos gentils no suposaven, per la *Fè*, res en Deu de lo que no comprenian ab sa rahó, y per axò son enteniment no podia alsarçe tan amunt, per contemplar á Deu, com els filosofos cristians catòlics y teòlechs que, per sa *fè*, comensan suposant qu'en Deu hi ha trinitat. Y, com la *Fè* es llum d'enteniment, aquest s'en puja fins entendre lo que els filosofos gentils no pogueren.

(Continuará.)

NOTICIES HISTÓRIQUES

Any 1633.—Dia 29 de Maig sortí d'aquest desterro l'ánima de Mossen Bartomeu Lull, natural de Manacor y canonge penitencié de l'Iglesia de Mallorca, homo de grans conexements y d'eminent virtut; el qual entre altres piadoses fundacions que dexá descolla la del Colegi de Nostra Senyora de la Sapiencia destinad al sosteniment de dotze estudiants pobres, dedicats á la carrera eglesiástica; institució que fonch aprovada per el papa Urbá VIII, dia 6 Octubre de 1625.

Mossen Mateu Gelabert, colegial-habitual prevere, publicá una extensa monografia de dit Colegi ahont hi figuran els noms y mèrits dels eglesiástichs que, gracies á dita institució, han arribat ser mallorquins honorables.

FOLKLORE MALLORQUI

CANSONS FORAVILERES

Continuació (*)

A *Andrag* hi ha eolors sanes;
jo m'hi teng d'aná á mudá
á un easats nous que hi ha
ab balcon y persianes.
Allá, entre totes les dames,
á la fresca podré está.

A *Alaró* son llevats agres,
ja hu haureu sentit contá,
ells volian baratá
el Sant Cristo, amb pestenagues.

A *Algayda* ses algaydines,
quant no tenen res que fé,
s'en van al mitj des carré
y escaynan coma gallines.

A *Bunyola* vaig trobá
moltes pasteres corcades,
perque sols no 'ls han emprades
ni esperansa que no hi ha.

(*) Els fragments dels tres capítols anteriors, los publicarem en los números 127, 129 y 135 d'aquest setmanari.

Lo nostro objecte es der mostres del llibre *Felix* als lectors que no 'l coneixen; sens pretenir interpretar la exposició teològica dels dogmes que R. Lull hi explicá, segons son *Art demostrativa*.
F.

(*) En van publicades 51, en los números 158, 160, 163 y 107 d'aquest setmanari.

A sa *Cabaneta* hi há
joves guapes y molsudes,
empero, son tan agudes
com cualsevol bestia.

A *Galilea*, senyó,
ses cigales ja no hi van,
perque s'hi moren de fam,
de misèri y de caló.

Si á *San Jordi* vos ne anau,
que es lloch de tantes paparres,
vos esmolareu ses barres,
roagant pa d'ordi blau.

Dones de per *Eucaries*
entrecavan en s' hivèrn,
y volen uu pastó estern
que son bé ses xeremies.

Les dones de *Sant Juan*
cuant van á comprá farina,
se posan sa manta fina;
¡pensau quina planta fan!

A *Santa Maria* hi há
un grapat de bergantelles
que se posan ses gonelles
els dilluns, sense rentá;
y el diamenje en festetjá.
¡Mirau quint punt duen elles!

A *Santa Maria* hi ha
can-amunts y can-avalls;
cuant á la vila fan balls
la gent dels Hostal no hi vá.

Ja no hi parral segú
ni arbre, per alt que sia.
Le gent de *Santa Maria*
lo que ven de bell de día,
en sa nit s' en ho va dú

MANUEL CORTÉS, PVRE.

Matadero nou.—¡Molt s' en haura parlat dins l' Ajuntament de Palma! Veurem si al cap darrer se farà de nova planta aquest indispensable establiment.

S' altre divenes el Professor Veterinari D. Antoni Bosch, llegí una Memoria, en la Sala del Colegi Médich farmacèutich, demostrant les dolentíssimes condicions que té l' actual *Matadero* dins Palma; la necessitat de ferne un de nou extramuros; y les ventatjes de tot género que segons son parer oferiria si se construhis pardavant sa porta des Camp, ja que, per falta d' aygo, no se fes prop de l' Estació dels Ferro-carrils.

Per Octubre de l' any 1891, publicarem un pla d' *urbanisació de la faza marítima entre el camí de Ronda de Llevant y el Portichol*, (*) ahont senyalarem siti, per un nou matadero, vehinat de la fàbrica refinadora de petróleo (contant aprofitar un futur tramvia.) Per nota deiam:

«Para el establecimiento del Matadero (que pochi anys abans s' havia comensat á instalar en la ex-Curtidora *gastanhi més de quatre mil pessetes*....) que á todo trance debe sacarse de Palma, cuanto antes, no se hallará otro sitio más apropiado, en terreno próximo accesible, aireado y rico de agua en abundancia. Los despojos é inmundicias no deberían arrojarse al mar, sino aprovecharse, como se hace en otros centros de mayor población y cultura; y, en cuanto á los líquidos, bien podrían conducirse mar adentro y de manera que no perjudicaran al vecindario. Advirtiéndole que los solares del actual Matadero valen tanto ó más que todo el terreno expropiable para la instalación del nuevo.»

El Sr. Bosch s' extengue en datos y consideracions tècniques, propis de sa erudita Memoria.

¿Será son trabay un esfors més perdut dins la mar sens fons de l' indolència palmessana...?

No hu voldriam.

Gracies per l' invitació que, com sempre, reberem per assistir á les profitoses conferencies del dit Colegi.—B. F.

SETMANA FRITA Y AB ESCABETXO

¿Aquí qué passa?

Cuant anava á tocá es timbre y se veni es criat (es meus lectors d' avuy en vant me ferán més cas, sabent que jo tench *timbres elétrichs y criats* á les meues ordes) per enviá á s' Imprenta el meu *ensiam* de la setmana, reb la siguent carta dirigida á sa meua *acabada y cumplida persona*.

Diu així:

«Molt senyor meu: Sabent que vosté es colaborador de Mallorca Dominical baix des pseudónim de *Tomás d' ets am-buys*, me preunch sa llibertat d'enviarli quatre *datos* referent á lo que succehi dissapte passat, mentres se feya es sermó en la novena de Santa Rita. Los quals mesclats ab sa *salsa* que vosté té 'n *conserva*, me pareixen bons per aficar dins sa *setmana frita* ó per *bo lit y postres*.

Ydó, dissapte, com tots es demés vespres des mes de Maria, á dins s' iglesia del Socós, á má dreta, com entram, just á n' es cap de sa banquera hey havia una colla de *ruquets vestits de senyó*, conversant, riguent y altres cosas pitjós, com son mirades y senyas á les quals *corresponian galantemente* algunes babeluetes.

Es Superiò dels Agustins, qu' es el qu' acostuma á fer sa plática, homo que vá á n' es grá y no s' entreten ab floretes, á mitjan plática, que tractava de sa murmuració, dexá es fil des discurs y se posá á mirar fitso, una bona estona, á n' es grupo de que he feta menció. A n' es principi me pareixia que no li venia sa paraula per expresar es seu pensament; però después tot hom ja comprenia que hey havia qualche cosa; y en efecte: después d' algún rato de permanecer en aquell imponent silenci; ab so çel qu' el caracteriza, romp ab aquestes, sinó textuales, molt parecudes expressions (dirigintse á n' es grupo.) «Hablo de la murmuración» y veient qu' els del grupo no s' en havian adonat, pegá cop demunt sa trona, y repeteix. «Hablo de la murmuración... Si habré de tratar del respeto que se debe al templo. Aquí no se permite tomar estas libertades. El que qui-ra divertirse plaza tiene» y después baxant de tó continuá el sermó.

Acabada sa plática vaig surti mentres un dels que formavan el grupo aludit se lamentava de lo que havia fet aquell frare. «Hagués tirat una indirecta, d'ya, passe; però lo que ha fet es *masse directe*.»

Además des grupo de que he feta menció, de dins l' iglesia, n' hi sol haver un altre á dins es cancell, des mateix género ó pitjó, que per passá es temps, y esperar que surten ses senyoretas, s' entreten á menjá faves torradas que crech es el seu propi menjá ...

Tal vegada son els meteixos pipiolis que, sortint de classes del Institut, se delitan tirant per ses finestres de ses sales dels Collegis de nines (á La Puresa,) raves, pedrolins y velzies mortes....

Me pareix que seria bó posarlos es ruch al porxo, y sobre tot pitjar fort contra la formació de duas fileras obligant á la gent que surt de l' iglesia á passar per mitx.

¿Y si heu feyam avinent al Sr. Governador?

Disponguí d' un servidor de vosté.—UN AMICH D'ES RESPECTE AL TEMPLE DE DEU.,,

Molt Sr. meu, autor de la precedent carta: Vosté es dels meus; «cla y llampant y fora mes». Si vosté té cara y uys, nom y llinatge, m' ho diga petit, á s' oreya, que ningú heu senti; no 'l *delataré* á n' es públich; *ferém amigos*.... y me ajudaré en es *trabay de pella*, puig vosté té dots de *cuyne*. Tal volta amb el temps, *fent alguns mèrits*, poria desempeñá el meu *destino*; pues ha de saber que sa *fregitina* comensa á fermé *espireljá ets uys*.

Si no se vol destapá sa cara, tan amichs com abans. Aquest pich l' he servit; un altre... serán figues d' un altre sostre.

TOMÁS D'ETS AMBUYS.

Mallorca Dominical

Hay ejemplares del Tomo 1.º que comprende cien números, con láminas, á 7'50 pesetas.

Imprenta de José Mir.—1900

(*) Bolletí de la A. L. Tom IV.